

Civilutskottets betänkande
1980/81:2
 om ändring av benämningen Kopparbergs län till Dalarnas län

Motionen m.m.

I motion 1979/80:1505 av Björn Körlof m.fl. (m, c, fp), hemställs att riksdagen hos regeringen begär att benämningen Kopparbergs län ändras till Dalarnas län.

Utskottet beslöt den 5 februari 1980 anmoda riksantikvarieämbetet, statens lantmäteriverk och länsstyrelsen i Kopparbergs län att yttra sig över motionen.

Utskottet beslöt den 20 maj 1980 bereda kulturutskottet tillfälle att yttra sig över motionen jämte inkomna remissyttranden.

Samtliga yttranden bifogas detta betänkande som bilaga.

Utskottet

Utskottet behandlade år 1978 (CU 1977/78:25) en motion med samma yrkande som det nu föreliggande. Därvid ansåg utskottet – i likhet med kulturutskottet som yttrade sig även över 1978 års motion – att det låg ett betydande kulturellt värde i att länsnamnen bibehålls. Inte minst viktigt ansåg civilutskottet det vara att ett namn med så unik historia som benämningen Kopparbergs län fick leva kvar som länsbeteckning. Civilutskottet anförde att en namnändring inte borde genomföras utan att önskemål därom omfattades av en bred opinion med lokal förankring. Den av ett enigt civilutskott avstyrkta motionen avslögs av riksdagen.

Som kulturutskottet konstaterar har alla de myndigheter som avgivit yttrande till civilutskottet avstyrkt den nu föreliggande motionen. Vad som anförts i motionen har inte gett kulturutskottet anledning att ändra uppfattning i frågan.

Inte heller civilutskottet finner anledning att frångå sitt tidigare ställningstagande i frågan. Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet att riksdagen avslår motion 1979/80:1505.

Stockholm den 4 november 1980

På civilutskottets vägnar
 KJELL A. MATTSSON

Närvarande: Kjell A. Mattsson (c), Per Bergman (s), Rolf Dahlberg (m), Oskar Lindkvist (s), Lars Henrikson (s), Knut Billing (m), Thure Jadestig (s), Elvy Olsson (c), Maj-Lis Landberg (s), Bertil Danielsson (m), Magnus Persson (s), Bertil Dahln (fp), Kerstin Andersson i Hjärtum (c), Margareta Palmqvist (s) och Erik Börjesson (fp).

Reservation

Rolf Dahlberg (m), Bertil Dahln (fp) och Kerstin Andersson i Hjärtum (c) anser att utskottets yttrande och hemställan bör lyda:

Som anføres i motionen torde namnet Dalarna ha väsentligt större spridning och genomslagskraft än benämningen Kopparbergs län. Sålunda har alla de stora folkrörelserna, turistreklamföretag, militärförband, massmedia, m.fl. namnet Dalarna ingående i namnet medan beteckningen Kopparbergs län huvudsakligen ingår i verksamheter knutna till statliga institutioner av typen länsarbetsnämnd och länsbostadsnämnd samt i verksamheter med anknytning till landstinget.

Länsstyrelsen framhåller i sitt remissyttrande det faktum att Dalarna både i tal och skrift är det helt dominerande begreppet även när man syftar på länet. Styrelsen fäster stor vikt vid detta förhållande.

Enligt utskottets mening är det av stor betydelse att den spridning som namnet Dalarna har både inom landet och internationellt även kommer till uttryck genom att beteckningen används som namn på länet. Dessutom bör erinras om att landskapsbegreppet är mycket äldre än länsbegreppet som tillkom främst i administrativt syfte på 1600-talet. Namnet Kopparberg har således inte i nämnvärd utsträckning slagit igenom som länsnamn under ca 300 år. Mot bakgrund av de båda benämningarnas olika utbredning och användning är, som motionärerna anför, tiden nu kommen att göra landskap och län till en enhet som till namnet har samma ursprung som landskapsbeteckningen – en beteckning som visat sig livskraftig och som ofta kommit till uttryck genom namngivningen av olika verksamheter som bedrivs i Dalarna. Tanken på ett namnbyte stöds även av reservanter i länsstyrelsens styrelse.

Det av utskottet förordade namnbytet bör ske under en övergångstid och i former så att den offentliga verksamhet som nu använder namnet Kopparberg åsamkas så små extra kostnader som möjligt. Det bör ankomma på regeringen att besluta om de närmare åtgärder som erfordras i sammanhanget.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1505 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Kulturutskottets yttrande

1980/81:1 y

över motion om ändring av benämningen Kopparbergs län till Dalarnas län

Till civilutskottet

Genom beslut den 20 maj 1980 har civilutskottet berett kulturutskottet tillfälle att yttra sig över motion 1979/80:1505 om ändring av benämningen Kopparbergs län till Dalarnas län.

Kulturutskottet vill med anledning härav anföra följande.

Utskottet har tidigare i yttrande till civilutskottet avstyrkt en motion med samma yrkande som det som nu föreligger (KrU 1977/78:2 y). Utskottet framhöll därvid som sin uppfattning att det ligger ett betydande kulturellt värde i ett bibehållande av gamla namn på orter och områden, däribland länen. Namnen är en del av vårt kulturarv som det är angeläget att slå vakt om. Utskottet ansåg att en namnändring inte bör genomföras utan ingående överväganden och inte utan att önskemålet om en ändring bärs upp av en bred opinion med lokal förankring och därjämte kan ges en stark saklig motivering. Dessa synpunkter ansåg utskottet särskilt viktiga i fråga om ett namn med en så kulturhistorisk klang som Kopparbergs län.

Den nu föreliggande motionen har med utförliga motiveringar avstyrkts av alla de myndigheter som avgivit yttranden till civilutskottet i ärendet.

Vad som anförts i motionen har inte gett kulturutskottet anledning att ändra uppfattning i fråga om den föreslagna namnändringen. Utskottet föreslår därför att civilutskottet avstyrker motion 1979/80:1505.

Stockholm den 14 oktober 1980

På kulturutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Karl-Eric Norrby (c), Åke Green (s), Kerstin Anér (fp), Tyra Johansson (s), Lars-Ingvar Sörenson (s), Olle Eriksson (c), Lars Ahlmark (m), Anna Eliasson (c), Kerstin Andersson i Kumla (s), Bertil Hansson (fp), Stina Eliasson (c) och Maja Bäckström (s).

Remissyttranden över motion 1979/80:1505**RIKSANTIKVARIEÄMBETET**

Såsom motionären framhåller har namnen på de svenska landskapen urgammal hävd, och de är fortfarande i regel väl kända av allmänheten, ehuru ofta vissa oklarheter kan råda i områden, där smärre skillnader mellan landskaps- och länsgränser förekommer. Landskapsnamnen som sådana är därför väl värda att bevara, och de torde inte heller – bortsett från nämnda, smärre oklarheter – ge anledning till missförstånd eller vara hotade av utplåning.

Landskapsnamnen grundar sig på en successivt framvuxen indelning, som till sitt ursprung sannolikt ligger före den svenska nationalstatens uppkomst. De har däremot aldrig varit principiellt relaterade till länsindelningen. Denna tillkom i sina huvuddelar under förra delen av 1600-talet men hade föregåtts bl a av de medeltida slottslänen, som kunde vara växlande till både namn och utsträckning och hade förvaltningsmässiga och fiskaliska uppgifter. Lärens namn har också utformats enligt växlande principer.

En grupp av länsnamn är utformade på i princip samma sätt som de äldre slottslänen, dvs. namngivna efter ett befäst slott (typ Kronoberg, Malmöhus, Älvsborg, Skaraborg och Gävleborg). En annan grupp har namngivits efter residensstäderna (typ Stockholm, Uppsala, Jönköping, Kalmar, Kristianstad och Örebro), vilka också i flera fall har befästa slott. En tredje grupp har namn efter de ingående landskapen och kan i vissa fall helt eller nästan helt sammanfalla med dessa (typ Östergötland, Gotland, Blekinge, Halland och Värmland), medan de i andra fall avviker väsentligt från landskapens utbredning (typ Södermanland, Västmanland och Jämtland). De tre nordligaste länen har namngivits efter äldre landsdelsbenämningar, som i äldre tid kan ha haft växlande betydelse och av vilka ett nu också uppfattas som ett landskapsnamn (Västerbotten).

Mot denna bakgrund framstår namnet Kopparbergs län som helt unikt bland våra länsnamn. Det är nämligen namngivet efter en äldre bergshantings- och industriort, som är belägen i länets residensstad. Staden och länet kan ses som ett bebyggelsehistoriskt respektive administrativt utslag av Falu kopparbergs alltsedan medeltiden utomordentligt stora industrihistoriska och statsfinansiella betydelse. I inget annat landskap har järn- och kopparhantering varit direkt bebyggelseskapande på samma sätt som i Dalarna. Gruvan var också under långa tider en förutsättning för landets yttre politik och är därför av nationell betydelse. Namnet är visserligen också socken- och församlingsnamn och löper därför knappast risk att försvinna, om länsnamnet ändras. Bergets unika historiska roll motiverar dock ur

kulturhistorisk synpunkt, att länet också för framtiden behåller det namn, som det burit alltsedan sin tillkomst på 1600-talet.

Namnet Dalarna har som motionären framhåller stark hävd i lokalt bruk och folklig tradition. Det kommer därför med all sannolikhet för framtiden att liksom nu brukas i skilda sammanhang, och någon risk för bristande eller felaktig identifiering torde inte föreligga. En likriktning av läns- och landskapsnamnen skulle däremot innebära, att även landskapet går förlustigt ett synligt uttryck för ett i dess historia utomordentligt viktigt skede.

LANTMÄTERIVERKET

Lantmäteriverket (LMV) har inhämtat yttrande från ortnamnsarkivet i Uppsala (OAU). OAUs yttrande bifogas. För egen del får LMV anföra följande.

Landskap och län är, som berörs i OAUs yttrande, skilda begrepp med olika användning och syfte. En majoritet av länsnamnen bygger på annan grund än landskapsnamnen. Att läns- och landskapsnamnen i stor utsträckning inte stämmer överens torde i allmänhet inte innebära några olägenheter. Landskapsnamnen är, som motionärerna påpekar, oavsett länsindelningen och länsnamnen väl förankrade hos allmänheten, vilket kommer till synes i uttryck som smålänning, dalkarl, östgöte och skåning samt i namn som Upplandsmuseet, Dalarnas museum, Smålands-Posten och Dala-Demokraten.

Namnet Kopparbergs län har i likhet med namnet Dalarna gammal hävd som namn på länet respektive landskapet. Allmänt vedertagna namn som har kulturhistoriskt intresse, vilket måste anses vara fallet med Kopparbergs län, bör i enlighet med tillämpade principer för ett ändamålsenligt ortnamnsskick inte ändras utan starka skäl. Det kan tilläggas att en ändring också innebär en del olägenheter av rent praktisk art, som inte är avgörande men heller inte bör förbises, t ex ändringar på de allmänna kartorna.

I förevarande fall har tillräckliga skäl för ändring inte anförts i motionen enligt LMVs uppfattning. LMV får därför avstyrka bifall till motionen.

Om riksdagen inte skulle finna skäl att avslå motionen bör frågan hanteras så att den utreds och därefter läggs fram för ställningstagande. LMV är berett att som ortnamnsmyndighet utföra ett sådant utredningsuppdrag.

ORTNAMNSARKIVET I UPPSALA

Riksdagsmotion 1979/80:1505 med hemställan att riksdagen hos regeringen skall begära att namnet Kopparbergs län ändras till Dalarnas län har av

civilutskottet remitterats till lantmäteriverket för yttrande. Lantmäteriverket har remitterat frågan till ortnamnsarkivet i Uppsala. Arkivet får i ärendet anföra följande.

Motionen anger som skäl för förslaget

att namnet Dalarna har större spridning och genomslagskraft än länets nuvarande namn,

att det nuvarande namnet på länet utgör en källa till missförstånd i olika sammanhang,

att folkrörelserna, turistreklam, militärförband, massmedieverksamhet, flygplats, industriutställning etc har namnet Dalarna ingående i namnet på den verksamhet det gäller,

att namnet Kopparbergs län framstår som en anomali, och

att tiden torde vara kommen att göra landskap och län till en begreppsmässig enhet.

Delvis i polemik mot civilutskottets betänkande 1977/78:25 med anledning av motionen 1977/78:850 av samme huvudmotionär och med samma yrkande framhålls vidare bl a

att landskapsnamnet har ett sannolikt större kulturellt värde än nuvarande länsbenämning,

att Dalarna är den äldre benämningen,

att Dalarna redan från 1300-talet även avsett området från By till Tuna samt Västerbergslagen,

att namnet Kopparberg inte har samma hävd och inte nyttjats av invånarna lika mycket som Dalarna,

att det synes tveksamt om namnet Kopparberg skulle ha en unik historia som länsnamn och

att namnet Kopparberg bör förbehållas den kultur och den verksamhet som är förknippad med Kopparberget i Falun.

Landskapet är ett bebyggelsehistoriskt-geografiskt begrepp medan länet är ett kameralt-administrativt begrepp. Att "göra landskap och län till en begreppsmässig enhet" är varken möjligt eller önskvärt. Det kan då anses fördelaktigt att de båda begreppen har olika beteckningar, vilket bidrar till att undvika missförstånd.

Namnet *Dalarna* har äldst avsett landet kring Siljan och Öster- och Västerdalälven. Detta framgår bl a av namn som *Dalkarlsbo* i Stora Tuna, Stora Kopparberg och Hedemora, namn som inte är meningsfulla på dalkarlarnas eget område. Än i dag avser man i t ex Svärdsjöbygden med "dalsocknarna" socknarna kring Siljan och Västerdalälven. Senare kom det kamerala begreppet Dala hundare att omfatta i stort sett det nuvarande landskapet Dalarna (utom Idre, Särna och Orsa finnmark) samt Norbergs bergslag. Inom detta område var Dalalagen gällande. Namnet *Kopparberget* är känt från 1288, före 1347 i olika böjningsformer av den latinska översättningen *mons cupri*, från detta år i både svensk och latinsk form,

syftande på koppargruvan vid Falun. Då länet organiserades 1647 blomstrade gruvbrytningen, varför det var naturligt att förlägga residenset hit och ge länet namn efter rikets största industriort.

Frågan om landskapsnamnet eller länsnamnet har det största kulturella värdet är föga meningsfull.

Kopparbergs län har sitt administrativa centrum vid Kopparberget, och namnet är såtillvida mera sakligt motiverat än namn som Skaraborgs län med säte i Mariestad och Älvsborgs län med säte i Vänersborg.

En huvudtanke i motionen synes vara att landskapsnamnet använt som länsnamn skulle kunna utnyttjas kommersiellt inom bl a industri och turism. De flesta landskapsnamnen stöttas inte av likalydande länsnamn, men det torde inte ha gjorts gällande att turism eller övrigt näringsliv i t ex Skåne, Västergötland, Härjedalen, Lappland eller på Öland skulle hämmas av detta.

Som konstateras i motionen är landskapsnamnet mera spritt och känt än länsnamnet. Om länets namn ändrades enligt motionen, skulle namnet Kopparberget leva kvar enbart i den kyrkliga enheten Stora Kopparbergs församling och i det privata industriföretaget Stora Kopparbergs Bergslags AB, som lokalt kallas "Bergslaget" och internationellt "Stora". En sådan utveckling ligger inte i linje med de i annat sammanhang uttalade strävandena att slå vakt om ortnamnens kulturhistoriska värde.

Ortnamnsarkivet i Uppsala avstyrker förslaget att ändra namnet Kopparbergs län till Dalarnas län.

I detta ärende har den rådgivande nämnden hörts.

Arkivet anholder att få del av beslut i ärendet.

LÄNSSTYRELSEN I KOPPARBERGS LÄN

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har av riksdagens civilutskott genom remiss anmodats avge yttrande över motionen 1979/80:1505 om ändring av namnet Kopparbergs län till Dalarnas län.

Länsstyrelsen har för yttrande för sin del remitterat ärendet till Dalarnas Idrottsförbund, Dala Tour AB, Dalarnas turistservice AB, Dalarnas Bildningsförbund, Dalarnas museum och Dalarnas Köpmannaförbund. (Dessa yttranden har inte bifogats länsstyrelsens remissyttrande.)

Namnen på landskap i Sverige har urgammal hävd. Dock har de geografiska områden som ingått i begreppen varit oklara. Dalarna (fornsv. Dalar, i Dalum) har ursprungligen betecknat de områden som genomflutits av Dalälven och speciellt då Väster- och Österdalälvarna. Uppgifterna om det medeltida Dalarnas omfattning är oklara men landskapet omfattade troligen främst socknarna kring de båda älvarnas dalgångar, möjligen också socknarna längs älven söder om älvmötet. Först efter 1644, då de norska

områdena Särna och Idre ockuperades, har landskapet kommit att omfatta det område som nu kallas Dalarna. Dalarna liksom övriga landskapsnamn i Sverige betecknar kulturbygder och har sin tradition i tidig medeltid. De hör i vissa fall förmodligen ihop med en äldre administrativ indelning kopplad bl. a. till de olika s. k. landskapslagarna, t. ex. Uppland och Småland. Landskapens geografiska omfattning har dock inte alltid varit densamma.

Genom kungligt brev 1647 bildades Kopparbergs län, som kom att benämnas Stora Kopparbergs hövdingadöme. Det nya länet kom att omfatta Näsgråds län, Kopparbergs län, Sätters län, Öster Dalarne, Väster Dalarne och Väster Bergslagen (Särna socken, till vilken räknades Idre, kom att ingå i Öster Dalarne). Hövdingadömet, eller "storlänet", bestod således av sex delområden.

Länsgränserna har förändrats vid ett par tillfällen, sålunda tillhör nu norra delen av Orsa finnmark, Hamra kapellförsamling, Gävleborgs län och delar av Äppelbo finnmark, Värmlands län. Dessa delar ingår dock i landskapet.

Det är viktigt, inte minst ur kulturhistorisk synpunkt, att skilja mellan det uråldriga landskapsbegreppet och det förhållandevis moderna länsbegreppet som tillskapades under en period i vår historia då svensk byråkrati organiserades – den svenska stormaktstiden.

Landskapen fick ofta naturbetonade gränser som höll samman kulturbygder med specifika särdrag. Skogs- och bergområdet mellan Västerdalälven och Klarälven är ett sådant gränsland, liksom skogarna öster om Orsasjön-Siljan och Dalälven i sydost. Länet däremot skapades för den statliga administrationen i stormaktstidens "storsverige" men har nu genom sin mer än 300-åriga tillvaro kommit att bli en väsentlig del i det moderna Sveriges kulturhistoria.

Det nyss anförda utesluter inte att namnet på landskapet och länet sammanfaller. Så är fallet i frågan om bl. a. Östergötland. När det gäller Kopparbergs län är överensstämmelsen visserligen inte fullständig men avvikelserna är så små att de inte rimligen kan tillmätas någon betydelse i detta sammanhang.

Ett av de skäl som kan tala för ett bifall till motionen är att Kopparbergs län ofta på något sätt sammanblandas med Kopparberg i Ljusnarsbergs kommun i Örebro län.

Ett skäl som väger tyngre är naturligtvis att Dalarna är det helt dominerande begreppet. Det råder ingen tvekan om att detta gäller också som beteckning på det område som motsvarar länet. Denna användning av begreppet är inte heller förbehållen osakkunniga personer. Så snart en formell precisering inte är ofrånkomlig och ett krav på "myndighetsspråk" därmed kan undvaras används regelmässigt beteckningen Dalarna. Belysande är t. ex. att de allra flesta organisationer (ideella, ekonomiska, fackliga eller politiska, bransch- eller yrkesorganisationer) som har länet som verksamhetsområde använder ordet Dalarna. Detsamma gäller åtskilliga

företag (Dala Bil, Dala Gummi, Dala Invest, Dala Tour, Radio Dalarna). Man talar om t. ex. södra Dalarna, flera tidningar innehåller ordförmen Dala, riksdagsmän anges komma från Dalarna (trots att de är valda för länet) eller sitta på "Dala-bänken" etc.

Beteckningen Kopparbergs län synes ingå, förutom i benämningen på landstinget, endast i namnet på statliga institutioner av typen länsarbetsnämnd och i subjekt knutna till landsting eller kommuner, t ex Kopparbergs läns utvecklingsfond. Även det av landstinget och kommunerna ägda bolaget för kollektivtrafiken i länet avses emellertid innehålla ordet Dala.

Huruvida man vid en avvägning mellan de olika synpunkter som kan läggas på frågan om länets namn bör låta det faktiska språkbruket eller historiska skäl vara avgörande kan vara föremål för delade meningar. Länsstyrelsen vill för sin del fästa mycket stor vikt vid det faktum att Dalarna är det i både tal och skrift helt dominerande begreppet även när man syftar på länet. Det är också det enda begrepp som används vid marknadsföring av länet inom Sverige och i utlandet.

Länsstyrelsen finner trots allt ej att skälen överväger för det namnbyte som föreslås i motionen.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Ingvar Gullnäs jämte ledamöterna Bertil Andersson, Henry Andersson, Sven Bergström, Ture Byttner, Edvin Ekholm, Emil Ericson, Bertil Helldin, Georg Karlsson, Rune Karlsson, Torris Lars Larsson, Barbro Lång, Göte Nordström, Nils Steiving och Anna-Lena Winge.

Ledamöterna Ture Byttner, Barbro Lång och Nils Steiving var skiljaktiga beträffande förslaget att avstyrka namnbyte.

I den slutliga handläggningen deltog även länsråd Åke Etsare, förste länsassessor Stig Holback och länsantikvarie Bengt Åkerlund, föredragande.
